

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se
diarienummer S2023/02226

Avsändare referens: S2023/02226

DS 2023:15: Fler verktyg i socialtjänsternas arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn

Sammanfattning och övergripande synpunkter

Länsstyrelsen i Örebro län tillstyrker i stort utredningens förslag som bidrar till att stävja att barn far illa och ser att föreslagen är viktiga för att stärka barns rättigheter enligt Barnkonventionen.

Länsstyrelsen ställer sig positiv till att bli en anmälningsskyldig myndighet som skrivs in i socialtjänstlagen, SoL. Ytterligare delar Länsstyrelsen utredningens rekommendation att anmälningsskyldigheten ska gälla hela verksamheten. Länsstyrelsen vill dock betona att införandet av en lagstadgad anmälningsskyldighet i myndigheten kan komma att kräva tillskott av ekonomiska resurser. Likaså ser Länsstyrelsen att kommunernas socialtjänst bör få ekonomiskt tillskott för den ökade arbetsbelastning med administration som kan väntas med anledning av fler orosanmälningar och tid för att skriftligt återkoppla till anmälaren.

Länsstyrelsen ställer sig positiv till att samtliga anmälningar om oro för barn blir digitalt sökbara för socialtjänsten. Detta förslag bör få hög prioritering då det kan anses leda till effektivisering och säkrare bedömningar för socialnämnderna.

I arbetet med att vidmakthålla och ytterligare stärka förtroendet för socialtjänsterna vill Länsstyrelsen betona att det förutom ökad information också krävs möjlighet för föräldrar att ställa frågor och få tid att diskutera socialtjänstens roll och ansvar. Nyanlända och utrikes födda föräldrar med barn 0-18år är en viktig målgrupp att nå. En satsning på samhällsorienterande föräldraskapsstödsprogram är viktigt liksom öppna mötesplats som familjecentraler och hembesöksprogram i samverkan mellan förebyggande socialtjänst och barnhälsovård.

Att barnets bästa ska vara i främsta rummet är en viktig utgångspunkt för det sociala arbetet. Det viktigt att problematisera hur barn omnämns samt beskrivs. En utgångspunkt för att bedriva ett gott socialt arbete som

är ändamålsenligt behöver utgå från barns behov av råd, stöd och skydd. Länsstyrelsen upplever det problematiskt att utgångspunkten i förslaget handlar om att förebygga brott när fokus i stället behöver vara hur samhällets aktörer förser barn med en god, trygg och jämlik uppväxt för att på sikt förebygga brott. Länsstyrelsen vill betona behovet av ett paradigmskifte där ett större fokus behöver vara på ett tydliggörande och konkretisering av insatser i det främjande arbetet, som tillför barnen skyddsfaktorer och de verktyg som socialtjänsten behöver för att erbjuda adekvata insatser för de barn och unga som är i behov av stöd från samhället.

Synpunkter på betänkandets förslag

Länsstyrelsen tillstryker utredningens huvudsakliga förslag och kommer att lämna synpunkter inom kapitel 4, 7, 10–12 och 14. Dessa synpunkter redovisas i kronologisk ordning.

4.6 Förtroendet för socialtjänsterna ska vidmakthållas och ytterligare stärkas.

Länsstyrelsen ställer sig positiv till att utredningen uppmärksammar vikten av att vidmakthålla och ytterligare stärka förtroendet för socialtjänsterna. Länsstyrelsen vill dock betona att det förutom ökad information också krävs möjlighet för föräldrar att ställa frågor och få tid att diskutera socialtjänsternas roll och ansvar och gärna möjliggöra relationsskapande tillfällen med representanter från socialtjänsten. Information är inte alltid tillräckligt för att mota fördomar, skapa tillit och förhindra spridning av desinformation. Behov finns framför allt i de målgrupper av familjer som har lägst tillit till socialtjänsterna idag, men en kunskaphöjning till alla föräldrar och barn vore önskvärd speciellt i samband till den väntade revideringen av Socialtjänstlagen. Nyanlända och utrikes födda föräldrar med barn 0-18år är en särskilt viktig målgrupp att nå, där Länsstyrelsen bidragit till att implementera det samhällsorienterande föräldraskapsstödsprogrammet Föräldraskap i Sverige. Programmet och träffarna bidrar till att föräldrar får en ökad tillit till Socialtjänsten genom att det ges tillfälle att prata om socialtjänsten och ställa frågor till personer som har kunskap om socialtjänstens roll och uppdrag. Utvärderingen av programmet visar ytterligare på positiva och signifikanta skillnader hos föräldrarnas inställning i frågor som kan relateras till hedersförtryck.¹

Länsstyrelsen vill ytterligare uppmärksamma familjecentralerna som en viktig arena och arbetet med hembesöksprogram i samverkan mellan förebyggande socialtjänst och barnhälsovård för att i ökad grad informera om socialtjänsten och skapa tillit till familjer. Information och

¹ [Nationellt våldsförebyggande program](#). Regeringen, 2022.

närvaro av socialtjänsten bör finnas vid första kontakt med mödrahälsovården, för att visa på och neutralisera stödjande resurser som finns tillgängliga runt familjen. Generellt bör samhällets fokus på ett främjande arbete med utgångspunkt i att stärka skyddsfaktorer runt barnet få ett större fokus. De 1000 första dagarna av barnets liv bör uppmärksammas än mer då forskningen visar på att de dagarna är avgörande för att lägga en god grund för mental och fysisk hälsa senare i livet².

7.5.2. Ytterligare myndigheter ska omfattas av anmälningsskyldigheten

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att Länsstyrelsen föreslås omfattas av anmälningsskyldigheten vid kännedom om eller misstanke att barn far illa och blir en myndighet som skrivs in i SoL.

Det finns för närvarande lagtekniska hinder för en fullgjord och god implementering av anmälningsskyldigheten, där oklarheten är stor kring huruvida vilka myndigheter som avses och i vilken kapacitet de omfattas av anmälningsskyldigheten. Länsstyrelsen i Örebro län ser att ett lagstadgat förtydligande av detta kan utveckla ett tydligare verktyg för implementering.

Vidare delar Länsstyrelsen utredningens rekommendation att anmälningsskyldigheten i enlighet med 10 kap. 1 c § SoL inte är tillräcklig utifrån det faktum att någon sekretessbrytande bestämmelse inte går att tillämpas på ett sätt som för hanteringen av dessa känsliga uppgifter är adekvat. Generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL innehåller som bekant ett ”uppenbarhetsrekvisit”, vilket innebär att det måste vara uppenbart att intresset av att socialnämnden får del av uppgifterna har företräde framför den enskildes intresse av att dessa förblir skyddade. Länsstyrelsen betonar därför starkt otydligheten i klassificeringen av ”uppenbart” i sammanhanget, vilket i sig riskerar svårtillämplighet och därmed tveksamheter.

Myndigheternas verksamhet i dess helhet ska omfattas av anmälningsskyldigheten

I arbetet för att stärka skyddet för barn är det för Länsstyrelsen en självklarhet att detta ska innebära en lagstadgad skyldighet att anmäla till socialnämnden om man i sin myndighetsroll eller yrkesutövning får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Denna skyldighet betonar inte bara vikten av att skapa ett heltäckande skyddsnät för barn som far illa eller riskerar att fara illa, utan stärker även barnets rättsliga ställning.

² [Nordens välfärdscenter](#). Nordiskt nätverk om barnets första 1000 dagar – en hälsosam start på livet.

Därför delar Länsstyrelsen utredningens rekommendation att anmälningsskyldigheten ska gälla hela verksamheten, i stället för utvalda delar av verksamheten. Det finns ett relativt litet syfte i att ha anmälningsskyldighet för endast en eller vissa delar av verksamheten, då verksamheten och dess utformning, arbetsuppgifter och uppdrag är föränderliga.

Länsstyrelsen vill betona att införandet av en lagstadgad anmälningsskyldighet i myndigheten kommer innebära ökade kostnader och kräva tillskott av resurser. Speciellt behöver detta beaktas under framtagandet av riktlinjer och utbildning av medarbetarna i vad lagen innebär i den egna verksamheten. Fördjupad utbildning anses behövas till de verksamheter som gör tillsynsbesök. Detta väntas leda till en ökad arbetsbelastning för dessa verksamheter i form av ökad administration av orosanmälningar. Länsstyrelsen vill framföra en önskan om att länsstyrelserna gemensamt får ett uppdrag att samordna framtagande av riktlinjer och utbildningar, som bör anpassas till olika verksamhetsområden inom myndigheten. En ökad hotbild bör tas i beaktande och en ökad beredskap bör finnas kring eventuella hotrisker som kan uppkomma vid orosanmälningar.

10.8.1 Samtliga anmälningar om oro för barn blir digitalt sökbara

Länsstyrelsen ställer sig positivt förslaget att samtliga anmälningar om oro för barn blir digitalt sökbara inom socialtjänsten och vill framföra att detta bör få hög prioritering. Förslaget kan anses leda till effektivisering i form av bland annat tidsbesparing, uppföljning, statistikinhämtning och enklare informationsdelning mellan kommuner och säkrare bedömningar för socialnämnderna och anses därmed få stor betydelse i arbetet med att stävja att barn far illa.

11. Informationsdelning mellan myndigheter inom socialtjänsten i brottsförebyggande syfte

Länsstyrelsen ser positivt på att socialtjänsten ska ha möjlighet till mer information om barns livssituation och beteenden för att tidigare kunna identifiera riskfaktorer och erbjuda adekvata insatser. Tidig identifiering av risker för destruktiva beteenden kan leda till att det går att sätta in åtgärder för att förhindra brottslighet. Mer information leder även till att socialtjänsten kan utforma skraddarsyddade insatser utifrån barnets behov och omständigheter och det möjliggör även ett bättre samarbete mellan socialtjänsten och andra myndigheter. Länsstyrelsen vill dock betona att det är viktigt att balansera informationsdelningen med integritet och sekretess. Det är av stor vikt att informationen hanteras varsamt för att skydda barnens integritet samt att man upprätthåller nödvändig säkerhet för barnet så att information som behöver skyddas från andra parter inte röjs.

12. Socialnämndernas inhämtande av uppgifter avseende frågor om vårdnad, boende och umgänge

Länsstyrelsen tillstyrker detta förslag med följande synpunkter:

Länsstyrelsen ställer sig positiv till möjligheterna för socialtjänsten att kunna inhämta fler uppgifter i frågor om vårdnad, boende och umgänge för att säkerställa barns bästa. Tillgången till information om barnets situation utöver vårdnadshavarnas perspektiv kan antas leda till en bättre helhetsbild av barnets kontext och därmed mer välgrundade beslut som tillgodoser barnets behov och ger en mer rättfärdig bild av vårdnadshavarnas förmåga och deras lämplighet. Det ger också socialtjänsten möjlighet att ta mer objektiva beslut då fler informationskällor blir tillgängliga för utredningen. Länsstyrelsen vill dock framföra att informationen som inhämtas behöver hanteras varsamt och i alla led som utredningen tillgängliggörs måste det säkerställas att det i utredningen inte framkommer uppgifter som behöver vara sekretesskyddade. Den ökade informationstillgängligheten ställer högre integritetskrav och handfasta rutiner som säkrar att skyddade personuppgifter och uppgifter som kan röja en parts vistelseort inte röjs.

Utredningen påpekar att *Även om barnet är den person som en domstolsprocess mellan föräldrarna egentligen handlar om är barnet själv inte part i målet* (sid 370). Med hänsyn till barnets bästa och barns rättigheter vill Länsstyrelsen understryka att lagstiftningen behöver ses över och praxis på området behöver utvecklas. Eftersom beslutet i en domstolsprocess påverkar barnets hela livssituation är det av vikt att fundera kring vilka omständigheter som föranleder att det inte tillåts att barn blir en part i målet. Att inkludera barn som en part ger barn möjligheten att utöva sina rättigheter och särskilt viktigt är detta i frågor gällande vårdnad, boende och umgänge. Det bidrar till att barnet i större utsträckning kan uttrycka sin egen vilja och sina egna upplevelser. Samtidigt behöver barnets deltagande anpassas utifrån ålder och mognadsgrad och barnet ska inte behöva ställas i en situation där de hamnar i en lojalitetskonflikt mellan sina föräldrar.

14.5 Konsekvenser för jämställdheten

Länsstyrelsen instämmer i att utredningens förslag har positiva effekter på jämställdheten när kunskap om flickors och pojkars olika utsatthet finns och beaktas av de anmälningsskyldiga. Detta kräver dock ökad information och utbildning hos många yrkesgrupper för att de ska kunna synliggöra och utmana stereotypa föreställningar om kön. Det krävs även en ökad kunskap om hur flickor och pojkars olika utsatthet påverkas av erfarenheter utifrån könsidentitet, sexualitet och funktion. Det är viktigt att uppmärksamma olikheterna även inom gruppen flickor och gruppen pojkar och hur strukturer rörande bland annat rasism, funktionsnedsättning eller annan typ av diskriminering bidrar till olika

typer av konsekvenser utöver kön. Jämställdhetsperspektivet och diskrimineringsgrunderna är viktiga att beakta i de utbildningsinsatser som bör erbjudas i samband med att utredningens förslag implementeras.

I detta ärende har landshövding Lena Rådström Baastad beslutat och folkhälsostrateg Madelene Larsson varit föredragande. I den slutliga handläggningen har även länsråd Anna Olofsson, avdelningschef Stina Sjölin och enhetschef Anna Andersson deltagit.

Lena Rådström Baastad

Landshövding

Madelene Larsson,
Folkhälsostrateg
Föredragande

Beslut har tagits digitalt.